

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره کارشناسی ارشد
رشته ادیان ابراهیمی

گروه علوم انسانی

مصوب پانصدمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی

گروه: علوم انسانی	کمیته تخصصی: الهیات و معارف اسلامی
رشته: ادیان ابراهیمی	گرایش:
دوره: کارشناسی ارشد	کد رشته:

شورای گسترش آموزش عالی در پانصدمین جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲ براساس طرح دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم‌الاجرا است.
الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می‌باشند.

ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۸۲/۱۲/۲ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است.

ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رأی صادره پانصدمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲
درخصوص برنامه آموزشی کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی

(۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی که از طرف گروه علوم انسانی پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رأی صادره پانصدمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر جعفر توفیقی

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

دکتر سعدان زکائی

دبیر شورای گسترش آموزش عالی

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست

الف) فصل اول: .....

مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی .....

۱. ضرورت و اهمیت .....

۲. تعریف و اهداف .....

۳. طول دوره و شکل نظام .....

۴. تعداد واحدهای درسی .....

۵. مواد و ضرایب امتحان ورودی .....

۶. شرایط پذیرش .....

ب) فصل دوم: .....

برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی .....

۱. درس جبرانی رشته ادیان ابراهیمی .....

۲. درس اصلی و تخصصی رشته ادیان ابراهیمی .....

ج) فصل سوم: .....

سرفصل‌های درس دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی .....

۱. درس جبرانی رشته ادیان ابراهیمی .....

۲. درس اصلی و تخصصی رشته ادیان ابراهیمی .....

فصل اول

مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی

۱. ضرورت و اهمیت:

دین مهم‌ترین مؤلفه تمدن‌ها و فرهنگ‌های شناخته شده بشری است. در گذشته و حال، دین با مصادیق و نمودهای مختلف خود، حیات فکری، معنوی و اجتماعی بشر را به طور گسترده‌ای تحت تأثیر قرار داده است. شاید نقش مؤثر ادیان در قرن‌های متأخر تا حدودی نادیده گرفته شده باشد، اما امروزه با بروز بحران معنا و فضیلت در زندگی بشر متمدن، در نقش و اهمیت فزاینده ادیان در رفع این بحران تردیدی وجود ندارد.

ادیان ابراهیمی، یعنی یهودیت، مسیحیت و اسلام با گستره جغرافیایی و پراکندگی جمعیتی وسیعی که دارند، در این فرایند از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. خاستگاه مشترک، ارتباط محتوایی و مناسبات تاریخی این ادیان، اهمیت بررسی آنها را دو چندان می‌کند. از این رو تأسیس دوره‌های دانشگاهی برای انجام آموزش و پژوهش به شیوه علمی، در این حوزه ضروری است تا دانش آموختگان و دانش پژوهان این عرصه بتوانند از عهده پاسخگویی به نیاز روزافزون بخش‌های علمی و نهادهای فرهنگی و ارتباطاتی کشور در این زمینه برآیند.

با توجه به لزوم بررسی ادیان ابراهیمی، مطالعه این ادیان باید به طور متمرکز و تخصصی صورت پذیرد تا از نتیجه قابل قبول علمی برخوردار باشد. از این رو مؤسسه آموزشی و پژوهشی ادیان و مذاهب با هدف برآوردن این نیاز اساسی به تأسیس رشته دانشگاهی ادیان ابراهیمی در مقطع کارشناسی ارشد اقدام کرده است.

۲. تعریف و اهداف:

دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی یک دوره کامل آموزشی مطابق با ضوابط و مصوبات شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری است که به موضوع ادیان ابراهیمی یعنی یهودیت و مسیحیت می‌پردازد. (اسلام در رشته فرق و مذاهب اسلامی بررسی می‌شود).

مهم‌ترین اهداف این دوره عبارت است از:

- الف) زمینه سازی برای پرورش و آموزش دانشوران و محققان صاحب نظر در ابعاد مختلف ادیان ابراهیمی؛
- ب) تأمین کادر علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های کشور در زمینه ادیان ابراهیمی؛
- ج) پی‌ریزی زمینه تأسیس رشته‌های تخصصی ادیان ابراهیمی در مقطع دکتری؛
- د) زمینه سازی برای تربیت نیروی انسانی متخصص و آگاه به ادیان ابراهیمی در جهت برقراری ارتباط و گفت‌وگو با اندیشمندان و پیروان آنان.
- ه) تربیت نیروی انسانی آگاه و معنوی به منظور پاسخ‌گویی به مراکز فرهنگی داخلی و خارج از کشور

۳. طول دوره و شکل نظام:

طول دوره کارشناسی ارشد رشته ادیان ابراهیمی ۲ سال است که بر اساس مصوبات شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری در چهار نیم سال (هر نیم سال برابر شانزده هفته) ارائه می گردد. در این مدت پایان نامه کارشناسی ارشد نیز دفاع خواهد شد.

تبصره: جهت تکمیل واحدهای آموزشی معوقه و تدوین پایان نامه، حداکثر دو نیم سال دیگر، بر طبق ضوابط به دانشجویان فرصت داده خواهد شد.

۴. تعداد واحدهای درسی:

این دوره مشتمل بر ۳۲ واحد آموزشی، به اضافه ۲۰ واحد جبرانی است.

تبصره. گذراندن ۲۰ واحد دروس جبرانی برای دانشجویان الزامی است، مگر آن که در یکی از مراکز معتبر دانشگاهی یا حوزوی آن دروس را گذرانده باشند و مدارک آن را ارائه نمایند.

۵. مواد امتحان ورودی و ضرایب آنها:

از دانشجویان این رشته امتحان ورودی از مواد علمی زیر به عمل می آید:

۱. زبان انگلیسی	ضریب ۴
۲. زبان عربی	ضریب ۲
۳. معارف اسلامی (قرآن و حدیث)	ضریب ۴
۴. فلسفه و کلام اسلامی	ضریب ۲
۵. تاریخ ادیان	ضریب ۴

۶. شرایط پذیرش:

پذیرش داوطلبان شرکت در این رشته منوط به داشتن مدرک لیسانس یا گواهی اتمام سطح دو حوزه علمیه است. شرایط عمومی پذیرش تابع مقررات و مصوبات آموزش عالی و شرایط اختصاصی در چارچوب مقررات آموزش عالی، تابع سیاست های دانشگاه یا مؤسسه برگزارکننده دوره است.

دروس جبرانی رشته ادیان ابراهیمی

صفحه	پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
		عملی	نظری	جمع			
۱۰		۱	۲	۶۴	۳	زبان انگلیسی تخصصی	۱
۱۱			x	۳۴	۲	زبان عربی	۲
۱۲			x	۳۴	۲	روش‌شناسی مطالعات ادیان	۳
۱۳			x	۳۴	۲	تاریخ عرفان و تصوف	۴
۱۴			x	۳۴	۲	کلام اسلامی	۵
۱۵			x	۳۴	۲	تاریخ فرق و مذاهب اسلامی	۶
۱۶			x	۳۴	۲	تاریخ ادیان ۱ (ادیان ابتدایی و قدیم)	۷
۱۸			x	۱۶	۱	تاریخ ادیان ۲ (ادیان ایرانی)	۸
۲۰			x	۳۴	۲	تاریخ ادیان ۳ (ادیان هند، خاور دور و بودا)	۹
۲۱			x	۳۴	۲	تاریخ ادیان ۴ (یهودیت و مسیحیت)	۱۰
					۲۰	جمع واحدها	

دروس اصلی و تخصصی رشته ادیان ابراهیمی

صفحه	پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
		عملی	نظری	جمع			
۲۴	دارد (۸ واحد)		x	۶۴	۴	زبان انگلیسی تخصصی (۲ و ۱)	۱
۲۵			x	۳۴	۲	تاریخ یهودیت و فرقه‌های آن	۲
۲۶			x	۳۴	۲	تاریخ مسیحیت و فرقه‌های آن	۳
۲۷			x	۳۴	۲	کتاب مقدس	۴
۲۸			x	۳۴	۲	شریعت و آداب یهود	۵
۲۹			x	۳۴	۲	فلسفه و الهیات یهودی	۶
۳۰			x	۳۴	۲	اخلاق و عرفان یهودی	۷
۳۱			x	۳۴	۲	الهیات عقلی مسیحی	۸
۳۲			x	۳۴	۲	الهیات نقلی مسیحی	۹
۳۳			x	۳۴	۲	الهیات جدید مسیحی	۱۰
۳۴			x	۶۴	۴	کلام تطبیقی (یهودی، مسیحی، اسلامی)	۱۱
۳۵			x	۳۴	۲	اخلاق و عرفان مسیحی	۱۲
				۶۴	۴	پایان نامه	۱۳
					۳۲	جمع واحدها	

فصل سوم

سرفصل‌های دروس
دوره کارشناسی ارشد
رشته ادیان ابراهیمی

زبان انگلیسی تخصصی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: دانش و مهارت نسبی در استفاده از منابع انگلیسی در موضوع ادیان و مذاهب

سرفصل‌ها:

توسعه روشمند و آژگان در حوزه ادیان پژوهی، آشنایی روشمند با ساختارهای زبان انگلیسی فحیم، آشنایی روشمند با اصول ترجمه و برگزیده‌ای از متون تاریخی، فلسفی، کلامی و عرفانی دایرةالمعارف‌های الیاده، راتلج و...

منابع:

1- *The Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade

2- *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Edward Craig

۳- سایر منابع تخصصی انگلیسی مربوط به ادیان

زبان عربی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با متون تاریخی، فلسفی و کلامی نوشته شده با نثر عربی جدید

سرفصل‌ها:

برگزیده‌ای از متون تاریخی، فلسفی و کلامی نویسندگان جدید جهان عرب مثل نصر حامد ابوزید، علی‌الحرب، محمد ارکون، ادوارد سعید، محمد عابد الجابری، حسن حنفی و...

منابع:

- ۱- مفهوم النص، دراسة في علوم القرآن، نصر حامد ابوزید
- ۲- الاتجاه العقلي في التفسير، نصر حامد ابوزید
- ۳- فلسفة التاويل، نصر حامد ابوزید
- ۴- تعقبات على الاستشراق، ادوارد سعید
- ۵- نقد النص، علی‌الحرب
- ۶- نقد الحقيقة، علی‌الحرب
- ۷- قضايا في نقد العقل الديني، محمد ارکون
- ۸- الاسلام، اوروبا، الغرب، محمد ارکون
- ۹- اوروبا و الاسلام، هشام جعيط
- ۱۰- تكوين العقل العربي، محمد عابد الجابری
- ۱۱- الخطاب الاشعري، سعید بن سعید العلوی
- ۱۲- المفترون خطاب التطرف العلماني في الميزان، فهمی هویدی
- ۱۳- تعريف الوعي، فهمی هویدی
- ۱۴- مقارنة الأديان، احمد شلبي
- ۱۵- العلمنة و الدين، اسلام، المسيحية، الغرب، محمد ارکون
- ۱۶- العلمانية من منظور مختلف، عزيز عظمة
- ۱۷- الأسس الفلسفية للعلمانية، عادل ضاهر
- ۱۸- التعددية.. اصول و مراجعات بين الاستتباع و الابداع، طه جابر العلوانی

روش‌شناسی مطالعات ادیان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با تاریخ مطالعات ادیان، روش‌ها، رویکردها و رهیافت‌های اعمال شده در این عرصه (بیان نقاط قوت و ضعف روش‌های متداول، آگاهی از روش‌های متناسب با موضوعات مختلف مطالعه و تحقیق در ادیان، آشنایی با پیشرفت‌های روش‌شناسانه در این عرصه)

سرفصل‌ها:

تاریخ مطالعات ادیان: نخستین روی آوردها به مطالعات و پژوهش در ادیان، مطالعات سنتی، ادیان پژوهی در حوزه اسلامی-ایرانی، نقد و بررسی کتاب تحقیق ماللهند و کتاب دبستان مذاهب، مطالعات شرق‌شناسان و تحقیقات ادیان - پژوهان قرن‌های ۱۸ و ۱۹، نقد و بررسی کتاب تاریخ تمدن، اثر ویل دورانت در خصوص موضوعات ادیان، نقد و بررسی کتاب مکس مولر (The Sacred Books of the East)، مطالعات آکادمیک در ادیان، تحولات و پیشرفت‌های اخیر در مطالعه و معرفی ادیان، مهم‌ترین ادیان شناسان و برجسته‌ترین آثار ادیان‌شناسی.

روش‌شناسی مطالعات ادیان: اهمیت و نقش روش در مطالعات ادیان، انواع دسته‌بندی ادیان، امکان رسیدن به الگوی موضوعی عام در مطالعه ادیان، بایسته‌های مطالعه در هر دین در پروسه شناخت ادیان، بررسی و نقد روش‌ها، رویکردها و رهیافت‌های معمول در مطالعات ادیان: روش‌های تاریخی (تاریخی - توصیفی و تاریخی - تحلیلی)، روش‌های پدیدارشناسانه (پدیدارشناسی توصیفی و پدیدارشناسی استعلایی یا ذات‌شناختی)، رهیافت‌های روان‌شناختی، رفتارگرایانه، انسان‌مدارانه، علم‌گرایانه، موضوع فروکاست دین در رهیافت‌های ادیان‌پژوهی، رویکردهای مردم‌شناختی، جامعه‌شناختی، هرمنیوتیکی، معناشناختی، زبان‌شناختی، ریشه‌شناختی، نمادشناختی، اسطوره‌شناختی، متن‌شناختی، کلامی، فلسفی، عرفانی، فقهی و تطبیقی؛ مطالعات بین رشته‌ای

منابع:

- ۱- روش‌شناسی مطالعات دینی، احد فرامرزی قراملکی
- ۲- پدیدارشناسی چیست؟ آندره دارتیگ، ترجمه محمود نوالی
- ۳- سرآغاز پدیدارشناسی، ریچارد اشمیت، ترجمه شهرام پاروکی
- ۴- فلسفه ایرانی و فلسفه تطبیقی، هانری کرین، ترجمه جواد طباطبایی
- ۵- شناخت دانش ادیان، ترجمه و تدوین همایون همتی
- ۶- دین‌پژوهی، میرچالیا، بهاء‌الدین خرمشاهی
- 7- *Methodology of the Study of Religions*, Mircea Eliade
- 8- *Approaches to the Study of Religion*, ed. by Peter Connolly

تاریخ عرفان و تصوف

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با چگونگی پیدایش، تحولات و علل گسترش تصوف و عرفان اسلامی

سرفصل‌ها:

- واژه و اصطلاح صوفی، عارف، زاهد و پیدایش هر یک در بین مسلمانان
- خاستگاه قرآنی و حدیثی تصوف و عرفان اسلامی
- نقش ادیان دیگر در پیدایش و گسترش عرفان و تصوف اسلامی
- تصوف در سده‌های یکم و دوم (زهد، قناعت، بکاء، ذکر، توکل، خوف)
- تصوف در سده سوم و ویژگی‌های آن (اهمیت به تفکر، بذر اندیشه‌های وحدت وجود، فناء فی الله و بقاء بالله)
- قرن چهارم و تحکیم پایه‌های عرفان و تصوف بر اساس مبانی حکمت مشاء
- مخالفت متشرعان، علل و پیامدهای آن
- تطبیق اصول و مبانی تصوف با موازین شرعی
- شکل‌گیری منابع و متون صوفیه
- گره خوردن تدریجی فلسفه و تصوف و عرفان در قرون پنجم و ششم
- استواری عرفان نظری در قرن هفتم
- مکتب مولوی و آمیختن عرفان و شعر فارسی
- نقش ابن عربی و شاگردان و شارحان او در گسترش عرفان نظری
- سلاسل و طریقت‌های مهم تصوف
- افول تصوف در دوران صفویه
- پراکندگی جغرافیایی فرق تصوف اسلامی در جهان معاصر

منابع:

- ۱- التصوف الاسلامی، تاریخ، عقاید، طرق، سلیمان سلیم علم‌الدین
- ۲- تهذیب الاسرار، خرگوشی
- ۳- طبقات الصوفیه، خواجه عبدالله انصاری
- ۴- حلیة الاولیاء و طبقات الاصفیاء، ابونعیم اصفهانی
- ۵- اللمع فی التصوف، ابونصر السراج الطوسی
- ۶- طرائق الحقایق، محمد معصوم شیرازی
- ۷- جستجو در تصوف ایران و دنباله جستجو، عبدالحسین زرین‌کوب
- ۸- کشف المحجوب، علی هجویری غزنوی
- ۹- تصوف اسلامی و رابطه انسان و خدا، نیکلسون، ترجمه شفیع کرکنی
- ۱۰- الاشارات و التنبیهات، ابن سینا
- ۱۱- شرح مقدمه فیصری، سید جلال‌الدین آشتیانی
- ۱۲- شرح مثنوی معنوی، محمدتقی جعفری
- ۱۳- محی‌الدین بن عربی چهره برجسته عرفان اسلامی، محسن جهانگیری
- ۱۴- جامع الاسرار و منبع الانوار، سید حیدر آملی

كلام اسلامي

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ۲ واحد

اهداف: شناخت مبانی کلام اسلامی، بررسی و نقد شبهات مخالفین در مباحث کلام اسلامی

سرفصل‌ها:

۱. براهین اثبات ذات باری
۲. صفات الهی: صفات ذاتی، فعلی، خبری و...
۳. افعال الهی
۴. آفرینش جهان: آفرینش از عدم و ادله آن، نظریه فیض، حدوث و قدم و...
۵. علیت: انکار علیت، قبول علیت
۶. قضاء و قدر، جبر، اختیار، مشیت، اراده الهی و...

منابع:

- ۱- المطالب العالیه من العلم الالهی، امام فخر رازی
- ۲- الموافف فی علم الکلام، قاضی عضدالدین ایجی
- ۳- تجرید الاعتقاد، خواجه نصیرالدین طوسی
- ۴- تلخیص المحصل، خواجه نصیرالدین طوسی
- ۵- گوهر مراد، مولی عبدالرزاق لاهیجی
- ۶- اللوامع الالهیة فی المباحث الکلامیة، جمال الدین مقداد اسدی سیوری حلی
- ۷- الذخیره فی علم الکلام، سید مرتضی
- ۸- المعتمد فی اصول الدین، رکن الدین محمود ملاحمی خوارزمی
- ۹- تمهید الاصول فی علم الکلام، شیخ طوسی
- ۱۰- تهافت الفلاسفة، امام محمد غزالی
- ۱۱- شرح العقائد النسفیة، تفتازانی
- ۱۲- المنقذ من التقلید، شیخ سدید الدین محمود حمصی رازی
- ۱۳- شوارق الالهام، مولی عبدالرزاق لاهیجی
- ۱۴- ابکار الافکار فی اصول الدین، سیف الدین آمدی
- ۱۵- نهابة المرام فی علم الکلام، سیف الدین آمدی
- ۱۶- نهج الحق وکشف الصدق، علامه حلی
- ۱۷- شرح موافف ایجی، جرجانی
- ۱۸- شرح المقاصد، تفتازانی
- ۱۹- کشف المراد شرح تجرید الاعتقاد، علامه حلی
- ۲۰- الانتصار، خیاط معتزلی

تاریخ فرق و مذاهب اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی اجمالی با عقاید، تاریخ، بنیانگذاران فرق و مذاهب عمده اسلامی

سرفصل‌ها:

تعریف علم فرق یا مذاهب اسلامی و منبع‌شناسی، بحث‌های تاریخی در باب چگونگی شکل‌گیری عقاید و اندیشه‌های فرق و مذاهب اسلامی: خوراج، معتزله، اشاعره، ماتریدییه، اهل حدیث امامیه، اسماعیلیه، زیدیه و اشاره‌ای به فرقه‌های جدید مثل شیخیه، بهائیه، قادیانیه

منابع:

- ۱- مقالات الاسلامیین، اشعری
- ۲- فرق الشیعه، نوبختی
- ۳- مسائل الامامة، ناشی اکبر
- ۴- الفرق بین الفرق، عبدالقاهر بغدادی
- ۵- التبصیر فی الدین، اسفرائینی
- ۶- الملل و النحل، شهرستانی
- ۷- الفصل فی الملل و الاهواء و النحل، ابن حزم علی بن احمد
- ۹- تاریخ المذاهب الاسلامیه، محمد ابوزهره
- ۱۰- بحوث فی الملل و النحل، جعفر سبحانی

تاریخ ادیان ۱ (ادیان ابتدایی و قدیم)

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: شناخت سرآغازهای دین و نظریه‌های مربوط به دین ابتدایی و اصل دین، آشنایی با ادیان یونان و رم، ویژگی‌های عمومی ادیان بدوی و مذاهب بدوی در عصر حاضر

سرفصل‌ها:

سرآغازهای ماقبل تاریخ دین: ادیان نئاندرتال، دین انسان کرومانیون، دین در دوران نوسنگی، نظریه‌های مربوط به دین ابتدایی و اصل دین

ویژگی‌های عمومی دین بدوی: آنیمیزم، توتم، تابو و مانا، شمنیزم، سحر و جادو، فتیش، پیشگویی و غیبگویی، پرستش اجداد، پرستش ارواح، پرستش نیروهای طبیعت، اسطوره و کارکردهای آن، کیفیت حضور عناصر دین بدوی در ادیان زنده جهان

دین در یونان باستان: شکل نخستین دین، خدایان و نیروها و قوای پایین‌تر، اساطیر، خلقت جهان و انسان، دوره‌های چهارگانه زندگی انسان بر روی زمین، حیات پس از مرگ، آیین‌ها و شعائر، اخلاقیات، آیین‌های سری و رمزی دین در امپراطوری رُم باستان: خدایان و قوای پایین‌تر، ارواح نیاکان، الوهیت، امپراتور، اساطیر، تأثیر نظام خدایان و اساطیر یونان بر نظام دینی رُم، خلقت جهان و انسان، حیات پس از مرگ، آیین‌ها و شعائر، اخلاقیات
مصادیق دین بدوی در عصر حاضر: قبایل بومی استرالیا، بیرهورهای هند، ادیان سرخپوستی، ادیان بومی آفریقا

منابع:

- ۱- مشرق زمین گاهواره تمدن، ویل دورانت
- ۲- رساله در تاریخ ادیان، میرچا الیاده، ترجمه جلال ستاری
- ۳- ادیان و معتقدات ماقبل التاريخ، خزعل الماجدی
- ۴- شناخت اسطوره‌های ملل، سهراب هادی
- ۵- اسطوره قربانی، علی اصغر مصطفوی
- ۶- اقوام سرزمین آند، از فرهنگ‌های آغازین تا اینکا، دانیل لاوله و لویس گ. لومبراس، ترجمه مهران کندری
- ۷- اقوام سرزمین مکزیک از فرهنگ‌های آغازین تا آزتک‌ها، ایگناسیو برنال، ئی گارسیا پیمنتل و میرل سیمونی آبا، ترجمه مهران کندری
- ۸- اسطوره‌های آرتکی و مایایی، کارل توب، ترجمه عباس مخبر
- ۹- درآمدی بر منشأ دین، علیرضا قائمی نیا
- ۱۰- اسطوره، بازگشت جاودان، میرچا الیاده، ترجمه بهمن سرکاراتی
- ۱۱- شناخت دانش ادیان، ترجمه و تدوین همایون همتی
- ۱۲- تاریخ مختصر ادیان بزرگ، فلیسین شاله، ترجمه منوچهر خدایار محبی
- ۱۳- تاریخ و فلسفه مذاهب جهان، کتاب اول، مذاهب خاموش، بهاء‌الدین بازارگاد

- ۱۴- اساطیر آفریقا، جئوفری پاریندر، ترجمه باجلان فرخی
۱۵- اساطیر جهان، دونتا روزنبرگ، ترجمه عبدالحسین شریفیان
۱۶- سیری در اساطیر یونان و رم، ادیت همیلتون، ترجمه عبدالحسین شریفیان
۱۷- اسطوره‌های یونانی، لوسیلابرن، ترجمه عباس مخبر
۱۸- اسطوره‌های رومی، جین. گاردنر، ترجمه عباس مخبر

- 19- *The Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade
20- *The Beginings of Religion: Prehistoric Religion*, E. O. Comes
21- *Theories of Primitive Religion*, E. E. Evans Pritchard
22- *The Bihors: A Litel-Known Jungle Tribe of Chota Naggpure*, Raj Bahadur Savat Roy

تاریخ ادیان ۲ (ادیان ایرانی)

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: مروری اجمالی به تاریخ و عناصر اصلی هر یک از ادیان ایران باستان

سرفصل‌ها:

دین زرتشتی:

روزگار قبل از زرتشت: کیهان‌شناسی، خدایان (ایزدان)، جایگاه اسطوره، جایگاه انسان، زمان و مکان ظهور زرتشت،

شخصیت زرتشت، کتب دینی زرتشتیان،

تعالیم زرتشت: اهورا مزدا و رابطه آن با دیگر ایزدان، امشاسپندان، اشه، دو حال و سه زمان

پایان جهان: موعود، رجعت، عالم پس از مرگ

دین زرتشتی در عصر هخامنشیان

تحولات دین زرتشتی در عصر ساسانیان

حملة اعراب مسلمان به ایران

رابطه متقابل ایران و اسلام

آئین زروانی:

تاریخ و ظهور آئین زروانی، منابع آگاهی از آئین زروانی، جایگاه زروان، انعکاس زروانیسم در آئین زرتشت، زمان

کرانه‌مند و بیکرانه، شک زروان، انسان‌شناسی در اساطیر و اندیشه‌های زروانی، ایزدان زروانی، فتوت، سرانجام زروانی

گری، تأثیر زروانی‌گری برگاه‌شماری زرتشتی

آئین مانی:

زندگی مانی: دوران جوانی، فعالیت‌های او، واپسین روزها - تعالیم مانی: کیهان‌شناسی، جهان‌شناسی، اخلاقیات، احکام،

طبقات اجتماعی

زروان در آیین مانی

تأثیر مانویت در دیگر ملل و نحل

آئین مزدک:

حیات مزدک، احوال اجتماعی ایران در دوره ساسانی، طبقات جامعه و خانواده، حقوق مدنی

تعالیم مزدک: خیر و شر، مالکیت، زن، اصلاحات اجتماعی مزدک، جنبش‌های مزدکی

منابع:

۱- تاریخ کیش زرتشت، مری بویس، ترجمه همایون صنعتی‌زاده

۲- ایران باستان، م. موله، ترجمه ژاله آموزگار، احمد تفضلی

۳- شناخت اساطیر، جان هینلز، ترجمه ژاله آموزگاری

۴- هزاره گمشده، پرویز رجبی

- ۵- دین ایران باستان، ژاک دوشن‌گیمین، ترجمه رؤیا منجم
- ۶- زردشتیان آداب و باورها، مری بویس، ترجمه عسکر بهرامی
- ۷- از ایران زردشتی تا اسلام، شائول شاکد، ترجمه مرتضی ثاقب‌فر
- ۸- خدمات متقابل ایران و اسلام، مرتضی مطهری
- ۹- ادیان آسیایی [دین مزدایی]، ژولیان بالدیک، ترجمه عبدالرحیم گواهی
- ۱۰- دین‌های ایرانی پیش از اسلام، مه‌ری باقری
- ۱۱- اسطوره آفرینش در آئین مانی، ابوالقاسم اسماعیل‌پور
- ۱۲- مانی و تعلیمات او، گئو ویدن‌گرن، ترجمه نزهت صفای اصفهانی
- ۱۳- تحقیق ماللهند، ابوریحان بیرونی
- ۱۴- الفهرست، ابن ندیم
- ۱۵- بحثی درباره زندگی مانی و پیام او، ناصح ناطق
- ۱۶- زروان، آر. سی. زنر، ترجمه تیمور قادری
- ۱۷- ادیان آسیایی، مهرداد بهار
- ۱۸- ایران در زمان ساسانیان، آرتور کریستن‌سن، ترجمه رشید یاسمی
- ۱۹- جستاری چند در فرهنگ ایران، مهرداد بهار
- ۲۰- تاریخ ادیان جهان، عبدالعظیم رضایی
- ۲۱- زرتشت و آموزش‌های او، رستم شهزادی
- ۲۲- تاریخ جامع ادیان، جان ناس، ترجمه علی اصغر حکمت
- ۲۳- دانشنامه ایران باستان، هاشم رضی.
- ۲۴- دین‌های ایرانی، گئو ویدن‌گرن، ترجمه منوچهر فرهنگ
- ۲۵- مانی و سنت مانوی، فرانسوا ذکره، ترجمه عباس باقری
- ۲۶- مانی و دین او، حسن تقی‌زاده
- ۲۷- ایران و تمدن ایرانی، کلمان هوار، ترجمه حسن انوشه
- ۲۸- میراث باستانی ایران، ریچارد فرای، ترجمه مسعود رجب‌نیا
- ۲۹- ادیان قدیم ایران و بین‌النهرین، مهرداد ایزدپناه
- ۳۰- مجله هفت آسمان، شماره ۱۲ و ۱۳، مقاله «مزدک، اصلاح‌طلبی یا فروپاشی»، مجتبی آقایی

31- *Living Religions*, ed. by Hinnells

32- *The Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade

تاریخ ادیان ۳ (ادیان هند، خاور دور و بودا)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با زمینه‌های پیدایش تاریخ، اندیشه‌ها و سیر تحولات در ادیان هند، خاور دور و بودا تا عصر حاضر

سرفصل‌ها:

خاستگاه دین

بررسی زمینه‌های جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و انسانی ظهور دین و ربط و نسبت آن با دین عصر ظهور بنیادگذار دین: شخصیت و جایگاه اجتماعی و فرهنگی او قبل و بعد از ظهور، نوع تجربه دینی او زمینه‌های بسط و تحول دین چگونگی شکل‌گیری سنت‌های مختلف در درون دین نقش عوامل بیرونی و درونی در شکل‌گیری دین و پیدایی دوره‌های تاریخی توصیف دوره‌های مختلف یک دین و بیان ویژگی‌های هر دوره و معیار این تقسیم‌بندی‌ها و نقش آن در شناسایی دین و عصر جدید: اشکال مختلف هر دین در عصر جدید، نوع واکنش دین در برابر روزگار جدید، واکنش عصر جدید در برابر دین و میزان تعامل آن دو با همدیگر (عناوین مذکور در رابطه با هر یک از ادیان هندو، جینه، سیک، بودا، کنفوسیوس، شینتو و دائو مطرح است)

منابع:

- ۱- بودا، ع. پاشایی
  - ۲- تاریخ آیین بودا (ج ۱)، هینه یانه، ع. پاشایی
  - ۳- جهان مذهبی، ادیان در جوامع امروز، رابرت ویر، ترجمه عبدالرحیم گواهی
  - ۴- آیین‌های کنفوسیوس، دائو، و بودا، دو وی مینک، ترجمه غلامرضا شیخ زین‌الدین
  - ۵- ادیان جهان باستان، یوسف ابادری و...
  - ۶- هندوئیسم، ک.م. سن، ترجمه ع. پاشایی
  - ۷- تأثیر اسلام در فرهنگ هند، تارا چند، ترجمه علی پیرنیا، عزالدین عثمانی
  - ۸- ادیان و مکتب‌های فلسفی هند، داریوش شایگان
  - ۹- سیک‌ها، معتقدات مذهبی و رویه آنها، دلبیو ارون کول، ... ترجمه فیروز فیروزنیا
- 10- *The Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade
  - 11- *Encyclopedia of Religion and Ethics*, James Hastings
  - 12- *Studies in the Origins of Buddhism*, Govind Chandra Pande
  - 13- *A New Handbook of Living Religions*, J. R. Hinnells

تاریخ ادیان ۴ (یهودیت و مسیحیت)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی اجمالی با تاریخ، اندیشه‌ها و متون دینی یهودیت و مسیحیت

سرفصل‌ها:

الف) مروری بر تاریخ یهودیت از ابتدا تا عصر حاضر: شکل‌گیری قوم اسرائیل، رهبری موسی، داوران تا پادشاهان، از اسارت بابل تا پراکندگی بزرگ، دوران گئونیم و قرون وسطا، هسکالا و عصر جدید

ب) متون مقدس و اصلی یهودی: معرفی اجمالی تنخ (عهد قدیم)، تقسیمات آن و نویسندگان و تاریخ نگارش آنها، میشنا و مجموعه‌های هلاخایی، میدراشیم

ج) فرقه‌های یهودی: تفاوت نبی و کاهن، شومرون؛ بررسی فرقه‌های پروشیم و صدوقیم، قرائیم و ربانیم

د) ابعاد عقیدتی یهودیت: سبک الاهیات یهودی، به صورت خدا، تورا، همگام خدا، ماشیح، یسرائل

ه) ابعاد عملی یهودیت: میصوا، موعد، تفیلا، بت کینست، بت همیقداش

و) مروری بر تاریخ مسیحیت از ابتدا تا عصر حاضر: اوضاع فرهنگی، اجتماعی و جغرافیای امپراطوری روم در عصر

ظهور مسیحیت، منطقه فلسطین و اوضاع فرهنگی و دینی یهودیان در عصر ظهور مسیحیت، زندگی حضرت عیسی (ع)

و مسیحیت در زمان حیات زمینی او، عصر حواریون، عصر نزاع‌های فرقه‌ای و زجر و آزار مسیحیان توسط امپراطوری

روم، تغییر کیش قسطنطین و پیامدهای آن، شوراها و مهم کلیسایی تا قرن مسیحیت در قرون وسطی در غرب، جدایی

مسیحیت شرق و تحولات آن تا عصر حاضر، مسیحیت پس از رنسانس و نهضت اصلاح دینی، مسیحیت در عصر حاضر

ز) متون مقدس مسیحی: معرفی اجمالی عهد جدید و تقسیمات آن، نویسندگان عهد جدید و تاریخ نگارش قسمت‌های

مختلف آن، چکیده‌ای از مطالب مندرج در قسمت‌های مختلف عهد جدید، دلیل اعتبار و حجیت اناجیل

اعتقادنامه‌های مسیحی

ح) فرقه‌های مهم مسیحی: فرقه‌های سده‌های نخست، فرقه‌های کاتولیک، ارتدکس شرقی، مذهب پروتستان

ط) ابعاد عقیدتی مسیحیت: ذات و صفات خدا، توحید و تثلیث، مسیح‌شناسی، روح القدس، انتظار و آخر الزمان،

نجات‌شناسی و معاد، انسان‌شناسی

ی) ابعاد عملی مسیحیت: شعائر مسیحی، اعیاد و تقویم مذهبی، اخلاقی مسیحی

منابع:

۱- گنجینه‌ای از تلمود، ا. کهن، ترجمه ا. گرگانی

۲- تاریخ قوم یهود، ژ. کلاپرمن، ترجمه م. همتی

۳- تاریخ جامع ادیان، جان ناس، ترجمه ع. حکمت

۴- کتاب مقدس، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی

۵- سیری در تلمود، اشتاین‌سالتز، ترجمه باقر طالبی دارابی

۶- عقاید و آداب دینی یهود، آلن آنترمن، ترجمه رضا فرزین

۷- انتظار مسیحا در آیین یهود، جولیس گرینستون، ترجمه حسین توفیقی

۸- یهودیت، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی

۹- تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری ایران و روم، و. م. میلر، ترجمه علی نخستین

۱۰- الهیات مسیحی، هنری تیسن، ط میکائیلیان

۱۱- معرفی عهد جدید، مریل تنی، ط میکائیلیان

۱۲- کلید عهد جدید، فلوید فیلسون، مسعود رجب نیا

۱۳- مسیحیت، عبدالرحیم سلیمانی

۱۴- تاریخ تمدن، ویل دورانت

۱۵- درآمدی به مسیحیت، مری جو ویور، ترجمه حسن قنبری

۱۶- مقارنه الادیان، احمد شلبی

17- *A History of the Jews*, Solomon Grayzel

18- *Judaism, A Short Reader*, L. & D. Cohn-Sherbok

29- *Judaism*, ed. by Hertzberg

20- *Readings in Christianity*, Robert E. van Voorst

21- *The Catechism of the Catholic Church*

دروس اصلی و تخصصی
رشته ادیان ابراهیمی

زبان انگلیسی تخصصی (۲۰۱)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: دانش و مهارت نسبی در استفاده از منابع انگلیسی در موضوع ادیان و مذاهب

سرفصل‌ها:

توسعه روشمند و آژگان در حوزه ادیان پژوهی، آشنایی روشمند با ساختارهای زبان انگلیسی فخیم، آشنایی روشمند با اصول ترجمه و برگزیده‌ای از متون تاریخی، کلامی، فلسفی و عرفانی دایرةالمعارف‌های پل ادوارد، هستینگز و راتلج

منابع:

- 1- *Routledge Encyclopedia of philosophy*, Edward Craig
- 2- *Encyclopedia of Religion and Ethics*, James Hastings
- 3- *The Encyclopedia of Philosophy*, Paul Edwards

۴- سایر منابع تخصصی انگلیسی مربوط به ادیان

تاریخ یهودیت و فرقه‌های آن

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت تفصیلی تاریخ یهود و فرقه‌های مهم آن

سرفصل‌ها:

ورود به سرزمین موعود

روش داوران

پادشاهی یهود و شکاف در آن

آثار اسارت بابلی

کاهنان اعظم

هلنیست‌های یهود

استقلال یهودیه

فرقه‌های مهم یهودی

زمینه‌های تخریب معبد دوم و پراکندگی بزرگ

مقایسه دوران تلمودی و دوران گائون‌ها و عصر طلایی اسپانیا

آثار تفتیش عقاید و اصلاح دین بر یهودیان

بررسی فراگیر و مقایسه‌ای حسیدیم در دوره‌های مختلف

گتو، آزادی و هسکالا.

منابع:

۱- تاریخ یهود ایران، حبیب لوی

۲- تحقیقی در دین یهود، جلال‌الدین آشتیانی

- 4- *The Cambridge History of Judaism*, Davies and Sturdy
- 5- *Judaic Religion in the Second Temple Period*, Lester Grabbe
- 6- *Tradition and Crisis*, Jacob Katz
- 7- *The Jews of Europe and the Inquisition of Venice*, Brian Pullan
- 8- *The Jewish War*, Josephus

تاریخ مسیحیت و فرقه‌های آن

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت تفصیلی تاریخ مسیحیت و فرقه‌های مهم آن

سرفصل‌ها:

پیش زمینه‌های پیدایش مسیحیت: اوضاع و احوال فرهنگی، دینی و سیاسی سرزمین فلسطین
زندگی عیسی مسیح: تولد، فعالیت‌ها، مرگ و رستاخیز
ظهور امت مسیحی: عصر حواریون و فعالیت آنان، نزاع‌های داخلی و خارجی جامعه اولیه مسیحی
دوره فشارها و آزار و اذیت‌ها
رسمیت یافتن مسیحیت
عصر آباء کلیسا
جدایی کلیسای غرب و شرق
مسیحیت قرون وسطی
عصر اصلاحات دینی
مسیحیت و تجدد
فرقه‌های مهم مسیحی
مسیحیت معاصر

منابع:

- ۱- درآمدی به مسیحیت، مری جو ویور، ترجمه حسن قنبری
- ۲- مقدمه‌ای بر تفکر نهضت اصلاح دینی، آلیستر مک گراث، ترجمه بهروز حدادی
- ۳- مسیحیت، عبدالرحیم سلیمانی
- ۴- تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری ایران و رم، و. م. میلر، ترجمه علی نخستین
- ۵- مسیحیت و بدعت‌ها، جوان اگریدی، ترجمه عبدالرحیم سلیمانی اردستانی
- 6- *Early Christian Historiography*, G.W. Trof
- 7- *History of the World Christian Movement*, Dale T. Irvin & Scott w. Sunquist
- 8- *A World History of Christianity*, Adrian Hastings
- 9- *The Age of Reformation*, Roland H. Binton
- 10- *The Early Christian World*, ed. by Philip F. Esler

کتاب مقدس

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با ساختار و تقسیم‌بندی کتاب مقدس و بررسی اجمالی محتوای هر قسمت

سرفصل‌ها:

تقسیمات کتاب مقدس: بخش‌های مختلف کتاب مقدس و قسمت‌های مورد اعتقاد یهودیان و مسیحیان
تاریخ نگارش قسمت‌های مختلف عهد قدیم و نویسندگان آنها
چکیده‌ای از محتوای قسمت‌های مختلف عهد قدیم و مقایسه آنها
معرفی اجمالی کتاب‌های غیر قانونی عهد قدیم
باستان‌شناسی عهد قدیم: ترجمه‌ها، نسخه‌های قدیمی و آثار باستانی مرتبط با عهد قدیم
تاریخ نگارش قسمت‌های مختلف عهد قدیم و نویسندگان آنها
چکیده‌ای از محتوای قسمت‌های مختلف عهد جدید و مقایسه آنها
معرفی اجمالی کتاب‌های غیر قانونی عهد جدید باستان‌شناسی عهد جدید
کتاب انبیای پیشین در قرآن

منابع:

- ۱- معرفی عهد جدید (۱)، مریل سی تنی، ترجمه ط. میکائلیان
- ۲- معرفی عهد جدید (۲)، مریل سی تنی، ترجمه ط. میکائلیان
- ۳- المدخل الی الکتاب المقدس (ج ۱-۵)، الخوری بولس الفعالی
- ۴- کتاب مقدس، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی
- ۵- قاموس کتاب مقدس، مسترهاکس
- ۶- قاموس الکتاب المقدس، نخبه من الاساتذة ذوی الاختصاص و من اللاهوتین
- ۷- عهد عتیق سخن می‌گوید، ساموئل شولتز، ترجمه مهداد فاتحی
- ۸- کلید عهد جدید، فلوید فیلسون، ترجمه مسعود رجب‌نیا

9- Harper's Bible Dictionary

10- International Dictionary of The Bible, Douglas and Tenney

11- The Encyclopedia of Religion, Mircea Eliade

12- Who's Who in the Bible, ed. by Paul D. Gardner.

شریعت و آداب یهود

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی با ساختار شریعت یهود و جایگاه آن، مراسم دینی و معارف آگادایی یهودیت

سرفصل‌ها:

جایگاه شریعت در اندیشه‌های یهود

ساختار شریعت یهود

محورهای مهم شریعت یهود: طهارت و نجاست، احکام مأکولات و مشروبات، عبادات، معاملات، حقوق و ... شعائر و مراسم مذهبی یهود: اعیاد و مراسم سالانه مذهبی، گردش سال مذهبی و ایام هفته آگادا و اجزای مختلف آن (با ذکر نمونه‌ها).

منابع:

۱- کتاب مقدس (عهد قدیم)

۲- گنجینه‌ای از تلمود، راب ا. کهن

۳- سیری در تلمود، ادین اشتاین‌سالتز، ترجمه باقر طالبی دارابی

۴- المقارنات و المقابلات، محمد حافظ صبری

۵- ابحاث فی الشرایع اليهودیه و النصرانیة و الاسلام، فؤاد عبدالمنعم

۶- الفکر الدینی اليهودی، الدكتور حسن ظاظا

7- *The Encyclopedia of Jewish Concepts*, Philip Birnbaum

8- *Judaism*, ed. by Arthur Hertzberg

9- *Jews, Their Religious Beliefs and Practices*, Alan Unterman.

10- *The Classic Midrash*, tran. by Reuven Hammer

11- *Introduction to the Talmud and Midrash*, H. L. Strack and ...

فلسفه و الهیات یهودی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت اندیشه‌های یهودی از آغاز تا دوران جدید

سرفصل‌ها:

الهیات کتاب مقدس

روش و ویژگی‌های الهیات حاخامی

یونانی‌گرایی و اندیشه‌های فیلون

کلام و الهیات یهودی

عقل‌گرایان و سنت‌گرایان یهودی قرون وسطی

بررسی اجمالی مفاهیم اعتقادی یهودی: خدا، انسان، نبوت، ماشیح

منابع:

۱- گنجینه‌ای از تلمود، ا. کهن، ترجمه ا. گرگانی

۲- دلالة الحائرین، موسی ابن میمون

۳- فلسفه قرون وسطای یهودیت، دن کوهن شریوک، ترجمه علیرضا نقدعلی

4- *History of Jewish Philosophy*, Frank and Leaman

5- *The Jewish Philosophy (Reader)*, Frank and Leaman

6- *Judaism and the Doctrine of Creation*, Norbert Samuelson

7- *Philo, Foundations of Religious Philosophy in Judaism, Christianity, and Islam*, H. A. Wolfson.

8- *A Jewish Theology*, L. Jacobs

اخلاق و عرفان یهودی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: آشنایی نسبتاً تفصیلی با انواع نهضت‌ها و آثار اخلاقی و عرفانی در تاریخ یهود.

سرفصل‌ها:

نظام اخلاقی - نظام عرفانی

دِرِخ اِیْرِص

دو قوت

جریان حسیدیم

عرفان مرکاوا

قبالای کلاسیک

قبالای لوریایی

شبتنای صوی

حسیدیم و مخالفان

نهضت موسار

اندیشمندان عرفانی جدید (همراه با معرفی آثار و نویسندگان مربوطه)

اخلاق سکولار

منابع:

۱- بند پدران

۲- مزامیر داود و امثال و جامعه سلیمان

۳- اخلاق در شش دین جهان، جمعی از نویسندگان، ترجمه محمدحسین وقار

۴- مقاله عرفان یهود، ژرژز وایدا، ترجمه احمدرضا مفتاح

- 4- TB, *The Minor Tractates*; 'Derekh Erez Zuta'
- 5- *Duties of the Heart*, Ibn Pakuda Bahya
- 6- *Signposts on the Way of Torah*, J. Neusner
- 7- *Kabbalah, The Way of the Jewish Mystic*, Perle Epstein
- 8- *Major Trends in Jewish Mysticism*, Gershom Scholem
- 9- *Abraham Isaac Kook*, Ben Zion Bokser
- 10- *Jewish Mysticism, An Anthology*, Dan Cohn-Sherbok
- 11- *The Messianic Idea in Judaism*, G. Scholem
- 12- *The Classic Midrash*, Tran. Reuven Hammer

الهیات عقلی مسیحی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت آرای دینی و فلسفی مسیحیت و سیر تطور تبیین عقلانی آموزه‌های دین مسیح

سرفصل‌ها:

رابطه عقل و ایمان

ادله اثبات وجود خدا

ذات و صفات خدا

تفاسیر فلسفی از نسبت اقانیم با یکدیگر

مسیح‌شناسی و تجسد

جهان‌شناسی

انسان‌شناسی

نجات‌شناسی

حیات پس از مرگ

وجودشناسی فلاسفه مسیحی از اگوستین تا دانس اسکوتس (اگوستین، اریگن، بوناونتوره، آنسلم، آلبرت، توماس

آکوینی، آبلارد...)

الهیات عقلی توماس آکوینی

منابع:

۱- الهیات فلسفی توماس آکوئیناس، الدرزلئو جی، ترجمه شهاب الدین عباسی

۲- روح فلسفه قرون وسطی، اتین ژیلسون، ترجمه ع داوودی

۳- فلسفه و ایمان مسیحی، کالین براون، ترجمه ط. میکائیلیان

۴- مبانی فلسفه مسیحیت، اتین ژیلسون، ترجمه محمد محمدرضایی و سید محمود موسوی

۵- اگوستین، یاسپرس

۶- فلسفه در قرون وسطی (مجموعه مقالات)، کریم مجتهدی

۷- عقل و وحی در قرون وسطی، ژیلسون، ترجمه شهرام پازوکی

۸- فلسفه در مسیحیت باستان، کریستوفر استید، ترجمه عبدالرحیم سلیمانی اردستانی

۹- متافیزیک بوئتیوس بحثی در فلسفه و کلام مسیحی، محمد ایلخانی

۱۰- خدا و فلسفه، اتین ژیلسون، ترجمه شهرام پازوکی

۱۱- تاریخ قرون وسطی و دوره تجدد، امیل برهیه، ترجمه و تلخیص یحیی مهدوی

12- *The Philosophy of the Church Fathers*, H. A. Wolfson

13- *Philosophy in the Middle Ages*, ed. by Arthur Hyman & James J. Walsh

14- *History of Christianity Philosophy in the Middle Ages*, E. Gilson.

15- *Companion Encyclopedia of theology*, ed. by Peter Byrne

16- *Summa Contra Gentiles*, Thomas Aquinas

الهیات نقلی مسیحی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت الهیات مسیحی از ابتدا تا آغاز عصر جدید

سرفصل‌ها:

ذات و صفات خدا
تثلیث و تفسیرهای مختلف آن
اقانیم ثلاثه و رابطه آنها با ذات الوهی و با یکدیگر
تفسیر فلسفی و عرفانی از نسبت اقانیم با یکدیگر
مسیح‌شناسی و مسئله تجسد
انتظار و آخر الزمان
حیات پس از مرگ
کلیسا
انسان‌شناسی
نجات‌شناسی وحی و متون مقدس
شعائر
اخلاق مسیحی
فرشته و شیطان

منابع:

- ۱- تعالیم کلیسای کاتولیک، واتیکان، ترجمه احمدرضا مفتاح، حسن قنبری و حسین سلیمانی
- ۲- کتاب مقدس و شروح و تفاسیر آن
- ۳- الهیات مسیحی، هنری تیسن، ط. میکائیلان
- ۴- کلام مسیحی، توماس میشل، ترجمه حسین توفیقی
- ۵- تاریخ تفکر مسیحی، تونی لین، ترجمه روبرت آسریان
- ۶- نظام‌التعلیم فی علم اللاهوت القویم، القس جمیس انس الامیرکانی
- ۷- المأة مقالة فی الایمان الارثوذکسی، یوحنا دمشقی

5- *The New Catholic Encyclopedia*

6- *Principles of Christian Theology*, John Macquarie

7- *The Christian Theology Reader*, A. McGrath

9- *History of Christian Thought*, P. Tillich

10- *Early Christian Doctrine*, J. N. Kelly

11- *Summa Theologica*, Thomas Aquinas

الهیات جدید مسیحی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: بررسی و شناخت الهیات جدید و دیدگاه‌های متکلمان جدید مسیحی

سرفصل‌ها:

تأویل کتاب مقدس، عیسای تاریخی و عیسای دینی، نقد تاریخ کتاب مقدس، راست دینی جدید (نوارتدوکسی)
الهیات سیستماتیک، الهیات وجود خاص انسانی (اگزیستانس)، الهیات وجودی (بولتمان)، الهیات تومانی نو، الهیات
آزادی بخش، الهیات دیالکتیکی، الهیات کلمه الله (بارت و بون‌هافر)
الهیات و سکولاریسم، الهیات و مدرنیسم، علم جدید و الهیات، تفاسیر طبیعت انکارانه دین، الهیات امید (پاننبرگ)،
اسطوره زدائی در دین
بررسی و تحلیل آراء و دیدگاه متکلمان جدید مسیحی (شلایرماخر، تیلیخ، بولتمان، بارت، بوهر، بون‌هافر، پاننبرگ،
کونگ و...) و تفسیر خاص آنان از کتاب مقدس و عقاید دینی

منابع:

- ۱- راهنمای الهیات پروتستان، هوردن، ترجمه ط میکائیلان
- ۲- گابریل مارسل، سام کین، ترجمه مصطفی ملکیان
- ۳- مارتین هایدگر، جان مک‌کواری، ترجمه محمد سعید حنایی کاشانی
- ۴- پل تیلیش، جی هی وود توماس، ترجمه فروزان راسخی
- ۵- فریدریش شلایرماخر، استون سایکس، ترجمه منوچهر صانعی دره‌بیدی
- ۶- جستارهایی در کلام جدید، جمعی از نویسندگان
- ۷- رودلف بولتمان، ایان هندرس، ترجمه محمدسعید حنایی کاشانی
- ۸- لودویگ ویتگنشتاین، ویلیام دانالد هادسون، ترجمه مصطفی ملکیان
- ۹- مقدمه‌ای بر تفکر نهضت اصلاح دینی، آلیستر مک‌گراث، ترجمه بهروز حدادی
- 10- *The Modern Theologians*, ed. by D. F. Ford
- 11- *20th Century Religious Theologians*, John Macquarie
- 12- *Elements of Christian Theology*, Macquarie
- 13- *Systematic Theology*, P. Tillich John
- 14- *Paradigm Change in Theology*, Hans Kung and David Tracy

کلام تطبیقی (یهودی، مسیحی، اسلامی)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف: مقایسه و تطبیق میان کلام یهودی، مسیحی و اسلامی

سرفصل‌ها:

ذات و صفات خدا در سه سنت
وحدت و کثرت الهی و تأکیدهای متفاوت سه سنت وحی، نبوت و شریعت در سه دین
جهان‌شناسی و انسان‌شناسی سه دین، انتظار منجی و موعود در سه دین
سرنوشت انسان و معاد در سه دین
مسأله نجات در سه دین، مسیح‌شناسی سه سنت، بشارت به پیامبر اسلام در متون یهودی و مسیحی، مقایسه قرآن و
عهدین (کتاب مقدس) درباره آموزه‌ها و داستان‌های مشترک.

منابع:

- ۱- درآمدی بر الهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی
- ۲- برخورد اسلام و مسیحیت، مونتگمری وات، عبدالرحیم گواهی
- ۳- فلسفه الفکر الدینی بین الاسلام و المسیحیه، لويس غردیه و ج. قنواتی، مترجمان عربی، صبحی صالح و فرید جبر
- ۴- فلسفه علم کلام، ولفسن، احمد آرام
- ۵- دلالة الحائرين، ابن میمون
- ۶- نجات بخشی در ادیان، محمدتقی راشد محضّل
- ۷- الرحلة المدرسية، بحوث فی التواراة و الانجیل، محمدجواد البلاغی
- ۸- التوحید و التثلیث، محمدجواد البلاغی
- ۹- مقارنة الاديان، احمد شلبی
- ۱۰- العلاقات الإسلامية - المسيحية، جمعی از نویسندگان
- 11- *Christianity and the World Religions*, Hans Kung
- 12- *The Transcendent Unity of Religions*, Schuon
- 13- *Christians and Muslims The Dialoyue Activities of the World Council of Churches and Their Theological Foundation*, Jutta Sperber
- 14- *Christ in Islam and Christianity*, Neal Robinson
- 15- *Christian-Muslim Encounters*, ed. by Yvonne Yazbech Haddad and Wadi zaidan Haddad
- 16- *Kuzari*, Judah Halevy
- 17- *Judaism and Islam, Boundries, Communication and Interaction*, ed. by Hary & Hayes & Astren

اخلاق و عرفان مسیحی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

اهداف:

سرفصل‌ها:

مبانی اخلاق در کتاب مقدس، نظام اخلاقی مسیحیت
زمینه‌های پیدایش و تطوّر رهبانیت، گنوسی‌گری و تأثیر آن بر عرفان مسیحی
تفکر یونانی و تأثیر آن بر عرفان مسیحی
آئین عرفانی مسیحیت ارتدکس شرقی
مسیحیت غرب و عرفان
دو مکتب عرفانی مهم (فرانسیسکن‌ها و دومینیکن‌ها)
عارفان بزرگ مسیحی

منابع:

- ۱- دو سرچشمه اخلاق و دین، هانری برگسن، ترجمه حسن حبیبی
- ۲- هفت آسمان، شماره ۱۶، مقاله مسیحیت و اخلاق، کیت وارد، ترجمه حسن قنبری
- ۳- عارفان مسیحی، ترجمه محمودیان و مؤیدی
- ۴- اخلاق در شش دین جهان، جمعی از نویسندگان، ترجمه محمدحسین وقار
5. *The Moral Vision at the New Testament*, Richard B. Hays
6. *The Origins of the Christian Mystical Tradition*, Andrew Louth
7. *The Psychology of Religions Mysticism*, James H. Leuba
8. *Christian Mysticism*, William Ralph Inge
9. *The Essentials of Mysticism*, Evelyn Underhill
10. *The Elements of Gnosticism*, Stuart Holroyd
11. *Gnostic Truth and Christian Heresy*, Alastair H. Blogan
12. *Mystics of the Christian Tradition*, Steven Fanning

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۲۳

شماره: ۲۳/۳۶۴۹

بیوست

بیت عالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

حداقل و حداکثر واحدهای درسی در مقاطع مختلف آموزش عالی
(مصوبات جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۵ و ۱۳۷۳/۱۱/۹)

شورای عالی برنامه ریزی

شورای عالی برنامه ریزی به پیشنهاد گروههای برنامه ریزی و براساس بازنگری روی برنامههای آموزشی، حذف دروس ناموفق و واحدهای غیر ضرور و ادغام شاخهها در بعضی از رشتههای تحصیلی، حداقل و حداکثر واحدهای درسی مقاطع مختلف آموزش عالی را به شرح زیر تصویب کرد این مصوبات از تاریخ تصویب قابل اجرا است و به موجب آن مصوبات قبلی لغو میگردند.

۱- دورههای کارشناسی حداقل ۶۷ و حداکثر ۷۲ واحد

۲- دورههای کارشناسی حداقل ۱۳۰ واحد و حداکثر ۱۳۵ واحد (برای رشتههای مختلف فنی و مهندسی حداکثر ۱۴۰ واحد)

۳- دورههای کارشناسی ناپیوسته حداقل ۶۵ و حداکثر ۷۰ واحد

۴- دورههای کارشناسی ارشد ناپیوسته حداقل ۲۸ و حداکثر ۳۲ واحد (که از این تعداد ۴ تا ۱۰ واحد اختتامی به پایان نامه دارد).

۵- دورههای کارشناسی ارشد پیوسته حداقل ۱۷۲ و حداکثر ۱۸۲ واحد

۶- دورههای دکتری Ph. D. حداقل ۴۲ و حداکثر ۵۰ واحد (که از این تعداد ۱۶ تا ۲۰ واحد می تواند اختتامی به رساله داشته باشد).

در این صورت:

الف: گروههای برنامه ریزی موظف اند کلیه برنامههای مصوب رشتههای مربوط به خود را بررسی کرده و با حذف واحدهای غیر ضرور، سقف واحدها را در مقاطع مختلف تحصیلی به سطح تعیین شده فوق کاهش دهند.

ب: این تقلیل واحدها و برنامههای جدید برای دانشجویان ورودی سالهای تحصیلی ۱۳۷۳-۷۴ و بعد از آن قابل اجرا است.

ج: دانشجویان ورودی قبل از ۱۳۷۳ نیز میتوانند وضعیت تحصیلی خود را با برنامه جدید تطبیق دهند، در این صورت تطبیق واحدها و دروس با برنامههای جدید حسب مورد برعهده شورای آموزشی گروه یا کمیته تحمیلات تکمیلی مؤسسه ذیربط است.

رای صادره جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی در خصوص تقلیل واحدهای درسی در مقاطع مختلف تحصیلی صحیح است به هرگاه اجرا گذارده شود.

دکتر سید محمد فرماها شعی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
معاونت محترم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
و رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

سید محمد کاظم نائینی

۳۱۹

مدیر شورای عالی برنامه ریزی

جمهوری اسلامی ایران
رأست فرهنگت و آموزش عالی

بسم الله

تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۵

شماره ۱۱۳/۲۶۶۳

دستور العمل اجرایی موضوع کاهش سقف واحدهای درسی
دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد
مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۳

- ۱- گروه‌های برنامه ریزی موظفند حداکثر ظرف مدت ۶ ماه برنامه‌های مصوب مربوط به خود را بازنگری کرده و سقف واحدها را تا حد مجاز کاهش دهند.
- ۲- برنامه‌های اصلاح شده از تاریخ ابلاغ، برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم الاجرا است.
- ۳- دانشجویان شاغل به تحصیل می‌توانند بر اساس سقف تعیین شده در برنامه جدید، به تشخیص گروه آموزشی، سه‌ماهه ذی ربط و بارعایت شرایط زیر فارغ التحصیل شوند:
  - ۲-۱: واحدهای درسی الزامی دوره را اعم از عمومی، پایه، اصلی و تخصصی تا سقف مجاز در برنامه جدید، گذرانده باشند.
  - ۲-۲: برای رشته‌هایی که هنوز برنامه جدید آنها ابلاغ نشده است، سقف واحدها در دوره کارشناسی برای رشته‌های فنی و مهندسی ۱۴۰ واحد و برای سایر رشته‌ها ۱۲۵ واحد و برای دوره کارشناسی ارشد ۲۲ واحد است.
  - ۲-۳: آن دسته از دانشجویانی که در جدول بند ۲-۱ قرار نمی‌گیرند یعنی تعداد واحدهای گذرانده شده آنها کمتر از حد مجاز است، می‌توانند از تکمیل تحصیلی بعد کمبود واحدهای درسی خود را تا سقف تعیین شده برابر برنامه جدید بگذرانند، در این صورت:
    - الف: کلیه واحدهای گذرانده شده قبلی دانشجوی، حتی اگر در برنامه جدید حذف شده باشد، پذیرفته می‌شود.
    - ب: در سبانی که در برنامه جدید با تعداد واحد کمتر یا بیشتر عرضه شده‌اند و دانشجویان در سبها را قبلاً گذرانده است، بر اساس همان تعداد واحد گذرانده شده از وی پذیرفته می‌شود و نیازی به گذراندن واحدهای اضافی برای آن دروس را ندارد.
    - ج: گذراندن سبانی از برنامه قدیم که در برنامه جدید حذف شده است، برای دانشجویانی که آن دروس را نگذرانده‌اند الزامی نیست.
    - د: برای فراغت از تحصیل در دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد پیوسته گذراندن کلیه دروس عمومی (مصوب جلسه ۲۸۲ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۰ شورای عالی برنامه ریزی) الزامی است.

مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی، مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۳ در مورد دستور العمل اجرایی کاهش سقف واحدهای درسی دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد صحیح است جهت اجرا ابلاغ شود.

دکتر سید محمد رضا چاشمی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی و

معاونت محترم آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و
رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی

خواهشمند است دستور فرمائید به واحدهای مجری اصلاح نماید.

سید محمد کاظم نائینی

مدیر ای عالی برنامه ریزی